

ความสำคัญของระบบเลขในคัมภีร์ไตรนิสิงเห¹

ณัฐธัญ มณีรัตน์² และชานบีวิษฐ์ ทัดแก้ว³

Received: March 9, 2018

Revised: May 12, 2018

Accepted: May 21, 2018

บทคัดย่อ

คัมภีร์ไตรนิสิงเหเป็นหนึ่งในคัมภีร์หมวดไสยศาสตร์ที่มีความสำคัญยิ่ง ด้วยเป็นคัมภีร์ที่อธิบายความหมายของเลขและกลเลขต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบในยันต์ ตัวเลขที่กล่าวไว้ในคัมภีร์เล่มนี้ มีที่มาจากจักรวาลซึ่งสร้างขึ้นจากความรู้คณิตศาสตร์ ได้รับความนิยมในอารยธรรมโบราณหลายแห่ง ตัวเลขพื้นฐานที่ใช้ในยันต์เกี่ยวข้องกับดวงดาว มีการนำเอาแนวคิดทางศาสนา โดยเฉพาะพุทธปรัชญามาใช้อธิบายตัวเลข การศึกษาเลขยันต์ของชาวพุทธไทยโบราณกำหนดให้ศึกษาคัมภีร์ไตรนิสิงเห ซึ่งจัดอยู่ในคัมภีร์ลอบพงหลักหนึ่งใน 5 ปกรณ์ เนื่องจากคัมภีร์เล่มนี้มีบทบาทสำคัญในการประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์และการใช้เลขศาสตร์ ถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำความเข้าใจระบบเลขยันต์ไทย ยิ่งไปกว่านั้น เนื้อหาในคัมภีร์ไตรนิสิงเหยังแสดงพัฒนาการเกี่ยวกับความรู้คณิตศาสตร์โบราณของชาวไทย อีกทั้งเนื้อหาในคัมภีร์เล่มนี้ให้ความกระจ่างเกี่ยวกับพัฒนาการด้านศาสนาและปรัชญาของชาวไทยโบราณผ่านวิธีคิดแบบคณิตศาสตร์ เลขกลที่บันทึกไว้ในคัมภีร์เล่มนี้ถือเป็นหลักฐานสำคัญที่พิสูจน์ให้เห็นถึงความคิดที่เป็นคณิตศาสตร์ที่เผยแพร่อยู่ในดินแดนนี้ ซึ่งแม้แต่นักปราชญ์ชาวต่างชาติยังให้การยอมรับ

คำสำคัญ: ไตรนิสิงเห, เลขยันต์, จักรวาล, คัมภีร์ลอบพง, รูปสัญลักษณ์

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรีบัณฑิต เรื่อง “คัมภีร์ไตรนิสิงเห: การตรวจสอบชำระและบทบาทในสังคมไทย” ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๙ จากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² หน่วยงานผู้แต่ง: หลักสูตรดุริยางค์บัณฑิต สาขาวิชาภาษาบาลี-สันสกฤต และพุทธศาสนศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อีเมล: Buddhaseed@hotmail.com

³ หน่วยงานผู้แต่ง: สาขาวิชาภาษาบาลี-สันสกฤต ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, อีเมล: ctudkeao@gmail.com

The Importance of Numeral Systems in Trinisinghe⁴

Natthan Maneeratana⁵, Chanwit Tudkeao⁶

Received: March 9, 2018

Revised: May 12, 2018

Accepted: May 21, 2018

Abstract

Trinisinghe is one of the most important Siamese magical manuscripts because it explains numbers and ancient numeral systems in the Thai Yantra system. The numbers in this manuscript come from magic squares which are composed from the mathematical knowledge of many ancient civilizations. Numbers also relate to the stars in our solar system and can be combined with religious concepts, especially Buddhist philosophy. Thus, effective learning Siamese-Yantra the learners must study Trinisinghe - one of the five important Lop Pong scriptures as the fundamental knowledge. Trinisinghe also plays an important role in magical rituals and the Thai Yantra system, including its representation of the development of mathematics in ancient Thailand. Moreover, the understanding of this manuscript can illustrate philosophical and religious development in ancient Thai society. Some knowledge of this treatise can be applied to many sciences and its mechanical numbers provide evidence of the origin of mathematical ideas which have spread all over the region and been accepted by western scholars.

Keywords: Trinisinghe, Yantra, magic squares, the erasable symbolic figures treatises, symbolic figures

⁴ This article is a part of the dissertations of the doctoral degree "*Trinisinghe*: a critical edition and its roles in Thai society" that received the Chulalongkorn University graduate school thesis grant in 2016 from the Graduate School of Chulalongkorn University

⁵ Affiliation: Doctor of Philosophy Program in Pali-Sanskrit and Buddhist studies, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, E-mail: Buddhaseed@hotmail.com

⁶ Affiliation: Pali-Sanskrit Section, Department of Western Languages, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, E-mail: ctudkeao@gmail.com

1. บทนำ

ระบบเลขยันต์ของชาวยุทธโบราณนั้นมีความเกี่ยวข้องกับตัวเลขอย่างมาก เพราะมียันต์จำนวนหนึ่งที่เป็นตัวเลขและอีกไม่น้อยที่ประกอบด้วยตัวเลขในยันต์ โดยคำว่ายันต์หมายถึง

ตารางหรือลายเส้นเป็นตัวเลข อักษรหรือรูปภาพ ที่เขียน สัก หรือแกะลงบนแผ่นผ้า ผิวนางไม้ โลหะเป็นต้น ถือว่าเป็นของขลัง เช่น ยันต์ตรีนิสิงเห ยันต์พระเจ้า 5 พระองค์ เรียกเสื้อหรือผ้า เป็นต้น ที่มีลวดลายเช่นนั้นว่า เสื้อยันต์ ผ้ายันต์ เรียกกริยาที่ทำเช่นนั้นว่าลงเลขลงยันต์ (The Royal Institute 1999, 649)

ส่วนในพจนานุกรมภาษาสันสกฤตได้ให้ความหมายของยันต์ไว้ดังนี้ “เป็นเครื่องราง เป็นแผนภาพจำลองเกี่ยวกับดวงดาว หรือแผนผังอันศักดิ์สิทธิ์” (Apte 1998, 1804) เมื่อกล่าวถึงยันต์ก็อาจนึกถึงตารางหรือรูปทรงเลขาคณิตที่ถูกแบ่งเป็นช่องเพื่อเติมอักษรหรือตัวเลขรวมถึงรูปภาพที่ประกอบด้วยอักษรหรือตัวเลข ซึ่งตัวเลขต่าง ๆ ในยันต์มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเชื่อมโยงให้เกิดความรู้สึกว่าศักดิ์สิทธิ์ ด้วยตัวเลขเหล่านี้มิได้เขียนขึ้นลอย ๆ แต่มีความหมายต่าง ๆ ในเชิงศาสนาและปรัชญาซ่อนเอาไว้ ตัวเลขที่ปรากฏในยันต์ต่าง ๆ มักเกี่ยวข้องกับดวงดาว และเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าดวงดาวต่าง ๆ นี้ มนุษย์ถือว่าส่งอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ตั้งแต่ครั้งบรรพกาล อันที่จริงไม่เพียงวัฒนธรรมของชาวยุทธที่เชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของตัวเลข ชาวจีน ชาวอินเดียแม้กระทั่งชาวตะวันตกเองก็เชื่อเรื่องอิทธิพลของตัวเลขที่มีต่อผู้คน มีการใช้ตัวเลขและสัญลักษณ์พิเศษบางประการในพิธีกรรมก่อให้เกิดเป็นรูปแบบที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น สัญลักษณ์ พระอาทิตย์ พระจันทร์ ดวงดาวหรือสิ่งที่มนุษย์เคารพ เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตในยุคนั้น การเรียนรู้ สังเกตวิถีและอิทธิพลของดวงดาวจึงเป็นสิ่งสำคัญ และได้รับการยกย่องว่าศักดิ์สิทธิ์จึงไม่แปลกที่เราจะพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับช่วงเวลาและความเป็นไปของดวงดาว เช่น ปฏิทินชนเผ่ามายา สามมหาพีระมิดแห่งกีซาที่สร้างขึ้นตามแนวของหมู่ดาวเข็มขัดนายพราน (Orion’s Belt) ที่คนไทยรู้จักในชื่อดาวไถ หรือแม้แต่ปราสาทพนมบาเค็ง ที่ตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชา ตัวปราสาทจะทำมุมกับดวงอาทิตย์ในวันสำคัญ คือ “วสันตวิษุวัต”

ในเวลาต่อมาเมื่อมนุษย์ผนวกการสังเกตธรรมชาติหรือปรากฏการณ์ธรรมชาติบนท้องฟ้าเข้ากับความเชื่อเรื่องเทพเจ้า ความศักดิ์สิทธิ์และศาสนา ดาวดาวในระบบสุริยะจึงได้รับการยกย่องเป็นเทพเจ้าไปในที่สุด และพัฒนาไปสู่วิชาโหราศาสตร์ โดยมีความเชื่อว่าดวงดาวต่าง ๆ มีอำนาจและส่งอิทธิพลต่อโลก ข้อเสนอสนับสนุนที่เห็นได้ชัดก็คืออิทธิพลของดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ วิชาโหราศาสตร์เป็นความเชื่อมโยงระหว่างตัวเลขและดวงดาว ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคัมภีร์เลขยันต์ของชาวยุทธโบราณ และคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องกับตัวเลขและการแทนค่าตัวเลขมากที่สุด ได้แก่ คัมภีร์ตรีนิสิงเห ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องเข้าใจตัวเลขต่าง ๆ คัมภีร์ตรีนิสิงเหจึงจัดอยู่ในหมวดคัมภีร์ลพวงสำคัญหนึ่งใน 5 คัมภีร์ อันได้แก่ คัมภีร์ปถมัง คัมภีร์อิธะเจ คัมภีร์ตรีนิสิงเห คัมภีร์มหาราช และคัมภีร์พุทธคุณ (คัมภีร์รัตนมาลา) ที่ผู้ต้องการร่ำเรียนวิชาไสยศาสตร์จำเป็นต้องเรียนรู้ คำว่าคัมภีร์ลพวงหมายถึง คัมภีร์ที่มีระบบเลขยันต์เฉพาะ ไม่เขียนติดโดยทั่วไป ประกอบด้วย ยันต์ สัญลักษณ์ สูตรสนธิสูตรสำหรับใช้ลพยันต์ คาถามัสการ และคาถาสำหรับเสกยันต์และรูปต่าง ๆ เพื่อใช้เขียนบนกระดานด้วยดินสอที่ทำจากดินสอพองผสมวัสดุอาถรรพ์ แล้วลพยันต์ที่เขียนไปเรื่อย ๆ ผงที่ได้จากการเขียน-ลพเรียกชื่อตามคัมภีร์ เช่น ผงที่ได้จากการเขียนลพยันต์และสัญลักษณ์ในคัมภีร์ปถมังเรียก ว่า “ผงปถมัง”

การศึกษาคัมภีร์ตรีนิสิงเหมีลักษณะเป็นการวิจัยเอกสาร โดยยึดเนื้อหาความจากต้นฉบับที่เป็นลายลักษณ์เป็นหลัก ใน การศึกษาวิเคราะห์แง่มุมต่าง ๆ นั้น บทความนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับ ตัวเลข หมายถึง ตัวเลขจำนวนเต็มพื้นฐาน 1-9 อัตราเลข หมายถึง เลขที่กำหนดไว้ตามเกณฑ์ เช่น อัตราทวาทสมงคล กลเลข หมายถึง การใช้กลไกทางคณิตศาสตร์ที่ใช้กับตัวเลข พื้นฐาน เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีค่าความสัมพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง รวมทั้งการศึกษาค่าประจำหน่วยตัวเลข ได้แก่ 0 เพื่อ เปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาและแนวคิดทางคณิตศาสตร์ต่อไป

2. เลขที่ปรากฏในคัมภีร์ตรีนิสิงเห

คัมภีร์ตรีนิสิงเหเป็นคัมภีร์ลพวงที่มีเนื้อหาอธิบายที่มาของตัวเลขและวิธีการทำกลเลขแบบต่าง ๆ ซึ่งปรากฏในระบบ เลขยันต์ไทยโบราณ ชื่อของคัมภีร์จึงมีความเกี่ยวข้องกับเลขและความศักดิ์สิทธิ์ของเลขแต่ละจำนวน “ตรีนิสิงเห” แปลว่า ราชสีห์ 3 ตัว คัมภีร์ตรีนิสิงเหมีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ ส่วนที่ว่าด้วยคุณสมบัติของผู้ที่จะศึกษาและบทมนัสการครู การทำ อัตราทวาทสมงคล ที่มาของอัตราทวาทสมงคล การทำกลเลขจากอัตราทวาทสมงคล และอุปเท่ห์การนำเอาความรู้ในคัมภีร์ไป ใช้ คัมภีร์ตรีนิสิงเหเท่าที่พบมีอยู่ด้วยกันหลายสำนวน แต่ละสำนวนมีรายละเอียดเนื้อหาแตกต่างกันออกไป จึงไม่สามารถเทียบ รายละเอียดแบบหนึ่งต่อหนึ่งได้ อย่างไรก็ตามโครงสร้างสำคัญซึ่งเป็นแนวคิดหลักของคัมภีร์นั้น ทุกสำนวนมีความคล้ายคลึงกัน คือ เลขทวาทสมงคลและการทำกลเลขต่าง ๆ จากอัตราทวาทสมงคล ตัวเลขต่าง ๆ ที่ปรากฏในคัมภีร์มีที่มาและความหมาย เชิงสัญลักษณ์ที่แทนค่าด้วยพระพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก ตลอดจนเทพเจ้าต่าง ๆ ซึ่งมีรูปแบบความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและ สามารถนำมาอธิบายแนวคิดเชิงปรัชญาศาสนาได้อีกด้วย สันนิษฐานว่าคัมภีร์ตรีนิสิงเหเป็นคัมภีร์เลขยันต์ที่ได้รับการประพันธ์ จากผู้มีความรู้เรื่องคณิตศาสตร์ในยุคโบราณ ที่สำคัญเลขในคัมภีร์ตรีนิสิงเหยังสามารถเชื่อมโยงไปยังความเชื่อในเรื่องจักรวาล ที่แพร่หลายอยู่ในอารยธรรมโบราณทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นยุโรป เปอร์เซีย อินเดีย และจีน เชื่อได้ว่ากลเลขชุดนี้มีอิทธิพลต่อ ความเชื่อในเรื่องดวงดาวและเทพเจ้าผู้สถิตอยู่บนสรวงสวรรค์ซึ่งทำให้บังเกิดความศักดิ์สิทธิ์

“ตรีนิสิงเห” ที่คนไทยทั่วไปรู้จักเป็นชื่อของยันต์ตัวเลขรูปแบบหนึ่ง มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสซ้อนกันสองรูป ภายในมีเส้นแบ่งออกเป็นตาราง 12 ช่อง แต่ละช่องมีตัวเลขใส่เอาไว้ 1 ตัว ตรงกลางยันต์ที่เป็นช่อง 4 ช่องจะมีเลข 5 สี่ตัว ยันต์ตรีนิสิงเหที่แพร่หลายและเป็นที่รู้จักในปัจจุบันจึงมีเพียงรูปแบบเดียว แท้จริงแล้วยันต์ตรีนิสิงเหสามารถเขียนได้หลาย รูปแบบ แต่โครงสร้างหลักยังคงเป็นรูปเรขาคณิตที่มีจำนวนช่อง 12 ช่อง และตัวเลข 12 ตัวดังที่ปรากฏในเครื่องหมายการค้า ยาสตรียี่ห้อหนึ่ง อาจเป็นเพราะยันต์ตรีนิสิงเหเป็นยันต์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับตำราเวทศาสตร์ ซึ่งแพทย์ไทยโบราณใช้ยันต์นี้ใน การลงอักขระปิดปากหม้อยาหรือบางครั้งก็ลงเป็นยันต์ใส่ไว้ในหม้อต้มยา เชื่อว่าสามารถรักษาอาการผิพโรคที่เกิดจากการถูก ทำคุณไสย นอกจากนี้ยังพบยันต์ตรีนิสิงเหเป็นตราประทับบนปั้นชาโบราณ ซึ่งปั้นชาเหล่านี้สั่งทำในประเทศจีนแล้วนำกลับเข้า มาในประเทศไทย การเลือกเอายันต์ตรีนิสิงเหมาเป็นตราประทับก็เพราะอิทธิคุณของยันต์นี้ที่อุปเท่ห์กล่าวไว้ว่า สามารถ ป้องกันคุณไสยนานาประการ ป้องกันการกระทำด้วยเวทมนตร์สารพัด คนไทยโบราณจึงใช้ยันต์นี้ประทับบนปั้นชา เพื่อหวังผล ในการป้องกันอันตรายจากการกระทำร้ายด้วยไสยศาสตร์ซึ่งเชื่อกันมากในยุคสมัยนั้น อย่างไรก็ตาม มีเพียงน้อยคนที่ทราบว่า ยันต์ตรีนิสิงเหเป็นเพียงยันต์ประเภทหนึ่งที่เกิดจากคัมภีร์ตรีนิสิงเห ดังนั้นหากกล่าวถึงยันต์ตรีนิสิงเหจะหมายถึงยันต์ที่มีตัวเลข 12 ตัว แต่ถ้ากล่าวถึงคัมภีร์ตรีนิสิงเหจะหมายถึงตำราที่ใช้บอกที่มาของตัวเลขในระบบเลขยันต์และกลวิธีทางคณิตศาสตร์ที่ใช้ สร้างเลขยันต์รูปแบบต่าง ๆ น่าเสียดายที่คัมภีร์นี้มีต้นฉบับเหลืออยู่น้อยมาก ที่สำคัญ เลขต่าง ๆ ที่เขียนไว้ในยันต์โบราณส่วน

ใหญ่มีที่มาจากคัมภีร์นี้ การที่จะสามารถเข้าใจความหมายที่ซ่อนอยู่ในเลขที่ปรากฏในยันต์จำต้องศึกษาจากคัมภีร์เล่มนี้ให้แตกฉานเสียก่อน

3. ที่มาของตัวเลขในคัมภีร์ตรีนิสิงเห: จัตุรัสกลแบบ 3x3

ดังที่กล่าวไว้แล้วถึงส่วนประกอบสำคัญของคัมภีร์ตรีนิสิงเหต้องมี คือ เลขอัตราทวาทสมงคล⁷ ซึ่งเป็นตัวเลข 12 ตัว ประกอบด้วยตัวเลข 4 ชุด ๆ ละ 3 ตัว ได้แก่ 3 7 5, 4 6 5, 1 9 5, 2 8 5 ตัวเลขแต่ละชุดจะบวกกันได้เท่ากับ 15 อัตราทวาทสมงคลมีที่มาจาก “ยันต์จตุโร” ซึ่งเป็นยันต์เลขกลของชาวสยามโบราณ ยันต์จตุโรนี้มีลักษณะเหมือนกับจัตุรัสกล (Magic Square) แบบ 3x3 ที่แพร่หลายอยู่ในหลายวัฒนธรรมโบราณ ประกอบด้วยตัวเลข 9 ตัว คือ เลข 1-9 อยู่ในตารางสี่เหลี่ยมจัตุรัสแบ่งเป็นช่อง 9 ช่อง ทุกแถวและทุกตอนรวมทั้งแนวทแยงจะบวกกันได้ 15

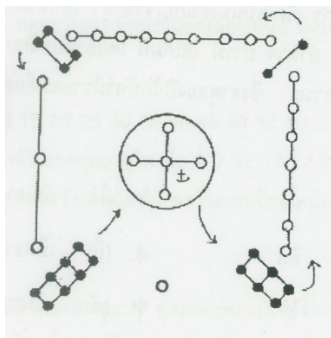
ในจดหมายเหตุ ลาลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม ของ ชิมอน เดอ ลาลูแบร์ ราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส ซึ่งเดินทางมายังกรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเพื่อเจริญสัมพันธไมตรีกับกรุงศรีอยุธยาในพุทธศักราช 2230 ลาลูแบร์ได้กล่าวไว้ว่า ได้พบกลเลขชนิดหนึ่งที่ชาวอยุธยานับถือกันว่าศักดิ์สิทธิ์ และยันต์ตัวเลขชุดนี้คือรากฐานของอัตราทวาทสมงคลในคัมภีร์ตรีนิสิงเห ลาลูแบร์ได้ขนานนามตัวเลขชุดนี้ว่า *Siamese Method* ในบันทึกของลาลูแบร์ ยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่าเคยพบตัวเลขชุดเดียวกันนี้ที่เมือง สุรัต ในประเทศอินเดียและอีกหลายแห่ง (De La Loubère 2014, 622-626) สันนิษฐานว่าอาณาจักรอยุธยาจะได้รับเอาความคิดทางคณิตศาสตร์มาจากอาณาจักรโพ้นทะเลอาณาจักรใดอาณาจักรหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวไทยโบราณรู้จักระบบคณิตศาสตร์ที่มีความซับซ้อนมากกว่าการบวก ลบ คูณ หาร โดยทั่วไปมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาหรือก่อนหน้านั้น

ดังที่กล่าวไว้แล้วว่ายันต์ตรีนิสิงเหประกอบด้วยเลข 12 ตัวจัดเรียงกันในตาราง เลขทั้ง 12 ตัวดังกล่าวมีที่มาจากยันต์จตุโรหรือที่เรียกกันแบบสากลว่าจัตุรัสกลแบบ 3x3 โดยจะมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสซึ่งภายในได้แบ่งแถวและตอนเอาไว้ แถวและตอนเหล่านี้จะต้องมีลักษณะเท่ากัน ภายในแต่ละช่องของตารางจะมีตัวเลขจำนวนเต็มหนึ่งจำนวนที่ไม่ซ้ำกับตัวเลขในช่องอื่น ๆ โดยตัวเลขจากทุกช่องจะเป็นจำนวนนับที่เรียงกันเริ่มจาก 1 เสมอ และผลบวกของตัวเลขทุกชุดในแนวนอน (แถว) ต้องเท่ากัน และเท่ากับผลบวกของตัวเลขทุกชุดในแนวตั้ง (หลัก) และผลบวกของตัวเลขทุกชุดในแนวทแยงมุมจะต้องมีค่าเท่ากันเสมอ จัตุรัสกลแบบ 3x3 แบ่งออกเป็น 3 แถว และ 3 ตอน เกิดเป็นช่องว่าง 9 ช่อง จากนั้นนำเอาเลขจำนวนจากเลข 1 ไปจนถึง 9 ใส่เข้าไป ซึ่งค่าผลรวมในแต่ละด้านรวมทั้งด้านทแยงจะต้องเท่ากับ 15 เสมอ ค่าผลรวม (Summation) ดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นโดยความบังเอิญ แต่มีรูปแบบเฉพาะ เมื่อศึกษาจัตุรัสกลแบบ 4x4 ผลรวมในแต่ละด้านรวมทั้งด้านทแยงจะต้องเท่ากับ 34 และจัตุรัสกลแบบ 5x5 ผลรวมในแต่ละด้านรวมทั้งด้านทแยงจะต้องเท่ากับ 65 ตัวเลขที่เป็นค่าผลรวมของจัตุรัสกลมีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนในลักษณะที่เรียกว่า เลขอนุกรม ซึ่งได้จากสมการจัตุรัสกล (Equation of Magic Square) เรียกว่า “ค่าคงตัวกล” (Magic Constant) หรือ ผลบวกกล ซึ่งคำนวณจากค่า n โดย n คือจำนวนแถวหรือตอนของจัตุรัสกล โดยสามารถคำนวณจากสมการค่าคงตัวกล $n(n^2+1)/2$ ซึ่งช่วยให้สามารถสร้างจัตุรัสกลขนาดไม่จำกัดได้

ดังที่กล่าวไว้แล้วว่า อัตราทวาทสมงคลทั้ง 12 เกิดจากการนำตัวเลขในแต่ละด้านของยันต์จตุโรที่บวกกันได้ 15 ถอดเวียนหักขนิหารวรรต (เวียนขวา) แล้วนำมาเรียงกันเป็นแนวตรงและแนวทแยงโดยเวียนหักขนิหารวรรต (เวียนขวา) จะได้เลขชุดเรียงลำดับกันดังนี้ 3 7 5, 4 6 5, 1 9 5, 2 8 5 เพราะการถอดเลขแต่ละแถวออกจากยันต์จตุโรทำให้มีเลข 5 ถึง 4 ตัว ตัวเลขที่ถอดมาจากจัตุรัสกลนี้ไม่เพียงแต่ชาวไทยโบราณที่ให้ความสำคัญ แม้แต่ชาวจีน ชาวยุโรปหรือชาวอินเดียโบราณล้วนเชื่อ

⁷ คำว่า “ทวาทสมงคล” แปลว่า มงคล 12 ในที่นี้หมายถึงเลข 12 ซึ่งมีความหมายแตกต่างจากคำว่า “อัตราทวาทสมงคล” ที่หมายถึงตัวเลข 12 ตัว

ว่าจักรวรรดินี้มีความศักดิ์สิทธิ์ในด้านอำนาจโชคและความปลอดภัย รวมถึงช่วยในการดูชัยภูมิที่ตั้งที่ปรากฏใน ตำราฮวงจุ้ย เรียกว่า “เลขดาวเหิร”



รูปที่ 1 แผนภูมิ 8 ทิศ ที่มาของเลขดาวเหิร (Kuanchue 1998, 117)

4	9	2
3	5	7
8	1	6

รูปที่ 2 รูปตารางเลขดาวเหิร (แผนภูมิตัวเลขในวิชาฮวงจุ้ย) (Kuanchue 1998, 117)

4. แนวคิดและที่มาของอัตราทวาทสมงคล

ดาวเคราะห์ในระบบสุริยะหรือระบบจักรวาลที่มีดาวฤกษ์เป็นศูนย์กลาง และมีดาวเคราะห์เป็นบริวารโคจรรอบ โดยรอบ ในความคิดของคนสมัยโบราณนั้น เมื่อโลกซึ่งเป็นดาวเคราะห์หนึ่งในสมาชิกของระบบสุริยะ และดาวเคราะห์ดวงอื่น ๆ รวมถึง ดาวฤกษ์ที่เป็นประธานสามารถยังความเป็นไปแกระบบสุริยะนี้ให้ดำเนินไปเกิดเป็นวัฏจักรได้ ก็ย่อมมีผลต่อชะตาชีวิตของทุก ชีวิตที่อุบัติมาบนโลก ด้วยเหตุที่ดวงดาวต่าง ๆ โคจรอย่างเป็นระบบจึงสามารถคำนวณด้วยวิธีการทางคณิตศาสตร์ได้ และการ ที่ดวงดาวโคจรเป็นรูปแบบจึงมีการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งและเวลาที่ดวงดาวเหล่านั้นสถิตอยู่ เพื่อทำนายอิทธิพล ของดาวที่มีผลต่อความเป็นไปในโลก สิ่งที่กำลังมานี้เป็นวิวัฒนาการทางความคิดของวิชาโหราศาสตร์

สิทธิการิชะ โหราจารย์ ท่านบัญญัติกำลังพระเคราะห์ตามกำลังเทวดาเสวยอายุ ไว้ดังนี้ ชาย หญิงใด ต้องการทราบ ปีนี้ตนเองจะเจริญด้วยลาภ ปราศจากโรคพยาธิ หรือเสื่อมลาภ มีโรคภัยไข้เจ็บ เปียตเบียนหรือไม่ประการใด ท่านให้ตรวจ วัน เดือน ปี ขึ้น แรม อันเป็น วัน เดือน ปี เกิด ของผู้นั้นว่า ปีนี้อายุเท่าไร มีดาวเคราะห์อะไรเข้ามาเสวยอายุ ควรจะแก้ไขให้คลายทุกข์โศกนั้นอย่างไร การที่จะรู้ว่า เทวดานพเคราะห์อะไรเสวยอายุ ท่านให้ดูกำลังของวันทั้ง ๗ กับที่เกิดวันพุธกลางคืนด้วย กำลังพระเคราะห์หรือเทวดาเสวยอายุ ดูกำลังเลขประจำของแต่ละวันดังต่อไปนี้ คนเกิดวันอาทิตย์ พระอาทิตย์ เสวยอายุรวม ๖ ปีเต็ม คนเกิดวันจันทร์ พระจันทร์ เสวยอายุรวม ๑๕ ปีเต็ม คนเกิดวันอังคาร พระ

อังคารเสวยอายุรวม ๘ ปีเต็ม คนเกิดวันพุธ พระพุธเสวยอายุรวม ๑๗ ปีเต็ม คนเกิดวันพฤหัสบดี พระพฤหัสบดีเสวยอายุรวม ๑๙ ปีเต็ม คนเกิดวันศุกร์ พระศุกร์เสวยอายุรวม ๒๑ ปีเต็ม คนเกิดวันเสาร์ พระเสาร์เสวยอายุรวม ๑๐ ปีเต็ม คนเกิดวันพุธ กลางคืน พระราหู เสวยอายุรวม ๑๒ ปีเต็ม

ผู้ใดเกิดวันใด เทวดาดาวพระเคราะห์ที่ตรงกับวันเกิดจะเสวยอายุก่อนเท่ากำลังของตน เป็นกำลังละ ๑ ปี เช่นพระอาทิตย์มีกำลัง ๖ ก็เสวยอายุ ๖ ปี จากนั้น เทวดาดาวพระเคราะห์ถัดไป ตามภูมิอัฐจักรพยากรณ์ก็จะเข้าเสวยอายุต่อไปตามกำลังของตน ตามลำดับไปจนครบ ๘ องค์ เป็นเวลา ๑๐๘ ปี เรียกว่า กำลังพระเคราะห์ ๑๐๘ (Thep, Bang, and Urakin 1978, 120-121)

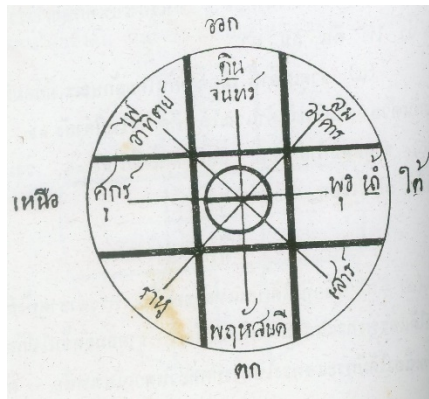
คัมภีร์ไตรปิฎกหาชัยตัวเลขพื้นฐาน 9 ตัวที่มีที่มาจากเลขประจำดาวนพเคราะห์ซึ่งทั้งคัมภีร์โหราศาสตร์และคัมภีร์เลขยันต์สมมติให้ดาวแต่ละดวงในระบบสุริยะเป็นเทวดาหนึ่งองค์ แนวคิดนี้เป็นแนวคิดเก่าแก่ที่ใช้ร่วมกันทั้งในวัฒนธรรมตะวันตกและตะวันออก ในโหราศาสตร์ไทยและอินเดียชื่อของดวงดาวทั้ง 9 ดวง (ยกเว้นโลก) ได้รับการขนานนามตามชื่อของเทพเจ้าคนโบราณเดิมที่รู้จักดาวเคราะห์ในระบบสุริยะเพียง 5 ดวงเท่านั้น เพราะสามารถเห็นได้ด้วยตาเปล่า คือ ดาวพุธ ดาวศุกร์ ดาวอังคาร ดาวพฤหัสบดี ดาวเสาร์ รวมกับดวงอาทิตย์ซึ่งเป็นดาวฤกษ์ และดวงจันทร์ซึ่งเป็นดาวบริวารของโลกรวมเป็น 7 อันเป็นที่มาของวันทั้ง 7 ในสัปดาห์ ดาวทั้ง 7 ดวงนี้จึงมีอิทธิพลกับดวงชะตาของสรรพชีวิตตามความเชื่อถือทางโหราศาสตร์ ส่วนดาวเคราะห์อีก 3 ดวง คือ ดาวยูเรนัส ดาวเนปจูน ดาวพลูโต ถูกค้นพบในภายหลัง และได้รับการตั้งชื่อตามเทพของกรีก-โรมัน นอกจากตัวเลขที่แทนดวงดาวแล้ว ในระบบโหราศาสตร์ยังมีเลขกำลังดาว เบื้องต้นกำลังดาวมีความเชื่อมโยงกับเทพปกรณัมดังปรากฏในกำเนิดเทพนพเคราะห์ โดยพระอาทิตย์ กำเนิดจากราชสีห์ 6 ตัว พระจันทร์ กำเนิดจากนางฟ้า 15 องค์ พระอังคาร กำเนิดจากกระบือ 8 ตัว พระพุธ กำเนิดจากช้าง 17 ตัว พระพฤหัสบดี กำเนิดจากฤๅษี 19 ตน พระศุกร์ กำเนิดจากวัว 21 ตัว พระเสาร์ กำเนิดจากเสือ 10 ตัว และพระราหู เกิดจากหัวโขมดไพร 12 หัว (Phraya Satchapirom 1954, 47-81) แต่หากกล่าวถึงที่มาของกำลังดาวในทางโหราศาสตร์ มีกล่าวไว้ในคัมภีร์โลกธาตุ ซึ่งเป็นคัมภีร์โหราศาสตร์สำคัญยิ่งเล่มหนึ่ง เรียบเรียงจากสรรพตำราและคัมภีร์โหราศาสตร์ของพระพรหมมุนี (แย้ม อุบัติกาโส) วัดราชประดิษฐ์ โดยคุณพระสารประเสริฐ เพื่อแจกในงานพระราชทานเพลิงศพท่านพระพรหมมุนี ในคัมภีร์อธิบายถึงเลขที่ใช้แทนดวงดาวทั้ง 9 ดวงและกำลังของนพเคราะห์ไว้ ดังนี้

ในโศติศาสตร์แสดงนัยว่าด้วยธาตุทั้ง 4 อันดาวเทวดาแปดดวงครองอยู่ เรียกว่าอัฐเคราะห์ และรวมกำลังทั้งหมดได้จำนวน 108 ซึ่งนับถือกันว่าเป็นกำลังที่มีส่วนสัมพันธ์กับโลกและสิ่งมีชีวิตที่อุบัติในโลกทั้งสิ้น (Phra Saraprasoet 1995, 2)

ดังนั้นตามความเชื่อนี้ ในการประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของไทยโบราณอาศัยจำนวน 108 เป็นเกณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นการสวดคาถาก็มีเกณฑ์กำหนดไว้ที่ 108 คาบ ในคัมภีร์ไตรปิฎกเองก็มีการกำหนดจำนวน 108 ไว้หลายแห่งด้วยกัน ในการจัดกำลังพระเคราะห์ทั้ง 8 ในคัมภีร์โลกธาตุกำหนดให้ดาวเทวดาครองธาตุนั้นหมุนเวียนไปรอบจักรวาลและโลกจะต้องได้รับกระแสธาตุจากดาวทั้ง 8 เป็นเช่นนี้เรื่อยไป และในการสร้างระเบียบแบบแผนความเป็นไปในกาลทั้งสามของโลกรวมทั้งดวงดาวต่าง ๆ ที่หมุนเวียนอยู่นี้เรียกว่าโลกธาตุ ซึ่งแสดงถึงความคิดเริ่มแรกเกี่ยวกับจักรวาลไว้ดังนี้

เมื่อยังไม่มีศาสตร์อื่น ๆ ตีกว่าโศติศาสตร์ ความคิดของมนุษย์เห็นว่า โลกเรานี้อยู่ในจักรวาลซึ่งแรกเริ่มเดิมทีมีแต่ท้องฟ้าว่างเปล่า กลางหาที่ว่างเปล่านั้น ถ้าจะให้หมายรู้ด้วยลวดลาย ก็เขียนเป็นรูป

ศุณย์ ... ท่านจึงสอนว่า ธาตุโย สุธัญโต ปัสส จงเห็นธาตุทั้งหลายโดยความเป็นของสูญเสียเถิด ใน ระยะเวลาจักรวาลนั้น บังเกิดธาตุขึ้น 4 กอง คือ เตโชธาตุ ไฟ, ปฐวีธาตุ ดิน, วาโยธาตุ ลม และอาโปธาตุ น้ำ อยู่เรียงประชิดกันโดยลำดับ และเป็นวงตามลักษณะของจักรวาล ... เมื่อเกิดธาตุทั้ง 4 แล้ว จึงเกิด เทวดาครองธาตุนั้น ๆ เรียกว่าพระเคราะห์ เมื่อธาตุอะไรอยู่ที่ไหน พระเคราะห์ก็เป็นอันครองที่นั้น ด้วย...ธาตุทั้ง 4 นั้นมีพระเคราะห์ครองธาตุละคู่ คือ ธาตุไฟ อาทิตย์และเสาร์ ธาตุดิน จันทร์และพฤหัสบดี ธาตุลม อังคารและราหู ธาตุน้ำ พุธและศุกร์ (Phra Saraprasoet 1995, 2-3)



รูปที่ 3 รูปกำเนิดพระเคราะห์ (Phra Saraprasoet 1995, 6)

ในคัมภีร์โลกธาตุกำหนดกำลังของดาวอัฐเคราะห์เริ่มจากพระอาทิตย์ซึ่งถือว่าอุบัติก่อนพระเคราะห์อื่นทั้งหมด เมื่อพระอาทิตย์ถือกำเนิดจากทิศใต้ซึ่งเป็นธาตุน้ำ ถึงแม้พระอาทิตย์จะเป็นธาตุไฟแต่ต้องถือกำเนิดจากธาตุน้ำเช่นเดียวกับดาวอัฐเคราะห์อื่น ๆ ในคัมภีร์โลกธาตุอธิบายว่า ชีพทั้งหลายมีสภาพที่ต้องเกิดจากน้ำ พระเคราะห์ทั้งปวงจึงเป็นไปตามสภาวะธรรมย่อมเกิดจากแหล่งน้ำคือทางทิศใต้ ดังนั้นพระอาทิตย์ก็ถือกำเนิดครั้งแรกจากธาตุน้ำทิศใต้เช่นกัน จากนั้นจึงโคจรทักษิณาวรรตจนถึงธาตุไฟทิศตะวันออกเฉียงเหนือเป็นระยะที่ 6 จึงมีกำลัง 6 ดังนั้นทิศที่พระอาทิตย์สถิตจึงเรียกว่าทิศอีสานแปลว่าทิศแห่งผู้เป็นใหญ่ อนึ่ง พระเคราะห์อื่น ๆ นั้นแม้ถือกำเนิดจากทิศธาตุน้ำเช่นเดียวกับพระอาทิตย์ แต่ก็ไม่อาจมีแสงสว่างในตัวเองจนกว่าจะเคลื่อนไปรับแสงจากดวงอาทิตย์เสียก่อน จึงมีกำลังและรูปลักษณะที่สมบูรณ์ พระเสาร์เมื่อโคจรไปรับรัศมีพระอาทิตย์เป็นระยะที่ 6 แล้วมาครองธาตุไฟทิศตะวันตกเฉียงใต้ จึงมีกำลัง 10 พระจันทร์ก็เช่นกันเมื่อโคจรไปรับรัศมีพระอาทิตย์เป็นระยะที่ 6 แล้วยังไม่สมบูรณ์ด้วยกำลังจึงต้องโคจรไปรับรัศมีจากพระอาทิตย์อีกรอบหนึ่งเป็นระยะที่ 14 แล้วสถิตทิศธาตุดินมีกำลัง 15 พระพฤหัสบดีเมื่อโคจรผ่านพระอาทิตย์สองครั้งเช่นกันเป็นระยะที่ 14 แล้วโคจรไปครองธาตุดินทิศตะวันตกจึงมีกำลัง 19 พระอังคารเมื่อรับรัศมีจากพระอาทิตย์เป็นระยะที่ 6 แล้วจึงโคจรมาครองธาตุลมทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นระยะที่ 8 จึงมีกำลัง 8 พระราหูเมื่อโคจรไปรับแสงพระอาทิตย์แล้วมาครองธาตุลมทิศตะวันตกเฉียงเหนือเป็นระยะที่ 12 ดังนั้นจึงมีกำลัง 12 พระพุธเมื่อโคจรผ่านพระอาทิตย์สองครั้งแล้วโคจรไปครองธาตุน้ำทิศใต้เป็นระยะที่ 17 จึงมีกำลัง 17 พระศุกร์เมื่อโคจรผ่านพระอาทิตย์สองครั้งเป็นระยะที่ 14 แล้วจึงไปครองธาตุน้ำทิศเหนือเป็นระยะที่ 21 จึงมีกำลัง 21 (Phra Saraprasoet 1995, 3-9) เลขกำลังดาวอัฐเคราะห์ 108 ถือเป็นเลขพื้นฐานในการนำมาใช้คำนวณอัตราทวารทสมงคลในคัมภีร์ตรีนิสิงเห

ในตำราตรีนิสิงเหมีกระบวนการคิดเลขทวารทสมงคลและอัตราทวารทสมงคลดังนี้

1. นำเลขกำลังเทวดาอัฐเคราะห์บวกเข้าด้วยกันได้ 108 แล้วจากนั้นเอาคุณพระสงฆ์ 14 คูณกำลังเทวดาทั้งหมดคือ 108 ได้ 1512

2. นำเอาคุณพระธรรม 38 หาร 1512 ได้ผลลัพท์ 39 เศษ 30 เอา 30 มาหาร 39 ได้ผลลัพท์ 1 เศษ 9 เอาผลลัพท์กับเศษบวกกัน (1+9) ได้ 10 เอาไปบวกกับ 108 ซึ่งไม่ใช่เลขกำลังดาวอิฐเคราะห์ เลข 108 อย่างหลังนี้มีที่มาจากการรวมคุณของพระพุทธรูป พระธรรมและพระสงฆ์ตามแบบคัมภีร์รัตนมาลา กล่าวคือ กำหนดให้พระพุทธรูปคุณโดยพิสดารมีกำลัง 56 ตามบทสรรเสริญพระพุทธรูปที่มี 56 พยางค์ พระธรรมคุณโดยพิสดารมีกำลัง 38 ตามบทสรรเสริญพระธรรมคุณมี 38 พยางค์ พระสังฆคุณโดยพิสดารมีกำลัง 14 ตามบทสรรเสริญพระสังฆคุณ ตัดเอามาเพียง สุปภิพนโน ภควโต สาวกสงโฆ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับจำนวนเลข 108 เลข 108 อย่างหลังสะท้อนให้เห็นว่าพระรัตนตรัยนั้นก็ทรงไว้ด้วยคุณอนันต์ประการไม่แพ้เทวดานพเคราะห์ ตัวเลข 108 ในการบวกครั้งแรกกับตัวเลขที่ได้ 108 ในครั้งที่สองจึงไม่ถือว่าเป็นจำนวนเดียวกัน เพราะสื่อความหมายคนละแบบกัน ในขั้นตอนนี้จะได้ผลลัพท์ 118

3. นำเอา 9 (พระนพคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า) มาหาร 118 ได้ผลลัพท์ 13 เศษ 1

4. เอาผลลัพท์มาลบกับเศษ (13-1) ได้ผลลัพท์ 12 ชื่อ ทวาทสมงคล เลข 12 นี้ถือว่าเป็นเลขสำคัญในคัมภีร์ตรีนิสิงเห เพราะเป็นเลขตั้งต้นในการคำนวณอัตราทวาทสมงคล สันนิษฐานว่า ผู้รจนามายเอาดวงดาวในจักรราศีทั้ง 12 กลุ่มดาวที่ปรากฏอยู่ตามแนวเส้นสุริยวิถี (Ecliptic) อันเป็นเส้นทางที่ดวงอาทิตย์ปรากฏโคจรไปบนท้องฟ้าผ่านกลุ่มดาวต่าง ๆ ในรอบหนึ่งปี โดยเริ่มจากราศีเมษ (แกะตัวผู้) ไปจนถึงราศีมีน (ปลา) เป็นเวลา 1 ปี ขณะที่โลกโคจรรอบดวงอาทิตย์ จากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออกนั้น เมื่อเราสังเกตการเคลื่อนที่ของดวงอาทิตย์ เราจะเห็นดวงอาทิตย์เคลื่อนที่ไปตามกลุ่มดาวกลุ่มต่าง ๆ กลางท้องฟ้า ในความคิดของมนุษย์ในอารยธรรมโบราณ ระยะเวลาในแต่ละปีที่มีมนุษย์และสิ่งมีชีวิตในโลกใช้ชีวิตอยู่ถูกกำหนดโดยแบบแผนจากดวงดาวต่าง ๆ ทำให้เกิดเป็นฤดูกาลผลัดเปลี่ยนหมุนเวียน เลข 12 ในที่นี้จึงหมายถึงกลุ่มดาวจักรราศี 12 กลุ่มที่สัมพันธ์เข้ากับชีวิต แนวคิดดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของวิชาโหราศาสตร์ชั้น อย่างไรก็ตามทั้งวิชาไสยศาสตร์และวิชาโหราศาสตร์ต่างให้ความสำคัญกับปรากฏการณ์บนท้องฟ้า สำหรับวิชาไสยศาสตร์นั้นจะพบแนวคิดเกี่ยวกับดวงดาวต่าง ๆ ได้จากคัมภีร์ตรีนิสิงเห ดังนั้นการศึกษาคัมภีร์ตรีนิสิงเห ผู้ที่เรียนรู้คัมภีร์นี้จึงต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับดาราศาสตร์และคณิตศาสตร์ ถึงแม้ว่าดาราศาสตร์ที่อยู่ในเนื้อหาคัมภีร์ตรีนิสิงเหจะเป็นดาราศาสตร์ทั่ว ๆ ไป แต่สำหรับผู้คนสมัยโบราณย้อนหลังไปกว่า 600 ปีถือว่ามีความเจริญมากแล้ว ในลำดับต่อไปเป็นการทำอัตราทวาทสมงคลจากเลขทวาทสมงคล ดังนี้

1. ตั้งเลขทวาทสมงคล (12) เอา 4 หาร ได้ผลลัพท์ 3 เป็นเลขตัวที่ 1 แทนสัญลักษณ์ด้วยพญาราชสีห์ 3 ตัว
2. ตั้งเลขทวาทสมงคล (12) เอา 2 บวก เอา 2 คูณ เอา 4 หาร ได้ผลลัพท์ 7 เป็นเลขตัวที่ 2 แทนสัญลักษณ์ด้วยพญาช้าง 7 ช้าง
3. ตั้งเลขทวาทสมงคล (12) เอา 2 ลบ เอา 2 คูณ เอา 4 หาร ได้ผลลัพท์ 5 เป็นเลขตัวที่ 3 แทนสัญลักษณ์ด้วยพระเพชรฉลูกรรณ 5 องค์
4. ตั้งเลขทวาทสมงคล (12) เอา 4 บวก 4 หาร ได้ผลลัพท์ 4 เป็นเลขตัวที่ 4 แทนสัญลักษณ์ด้วยเทวดา 4 องค์
5. ตั้งเลขทวาทสมงคล (12) เอา 2 คูณ เอา 4 หาร ได้ผลลัพท์เป็น 6 เป็นเลขตัวที่ 5 แทนสัญลักษณ์ด้วยพระราชา 6 องค์
6. ตั้งเลขทวาทสมงคล (12) เอา 2 ลบ เอา 2 คูณ เอา 4 หาร ได้ผลลัพท์ 5 เป็นเลขตัวที่ 6 แทนสัญลักษณ์ด้วยพระอินทร์ 5 องค์
7. ตั้งเลขทวาทสมงคล (12) เอา 2 คูณ เอา 4 หาร เอา 2 ลบ เอา 4 หาร ได้ผลลัพท์เป็น 1 เป็นเลขตัวที่ 7 แทนสัญลักษณ์ด้วยยักษ์ 1 ตน
8. ตั้งเลขทวาทสมงคล (12) เอา 2 คูณ เอา 4 หาร เอา 6 คูณ เอา 4 หาร ได้ผลลัพท์เป็น 9 เป็นเลขตัวที่ 8 แทนสัญลักษณ์ด้วยเทวดานพเคราะห์ 9 องค์

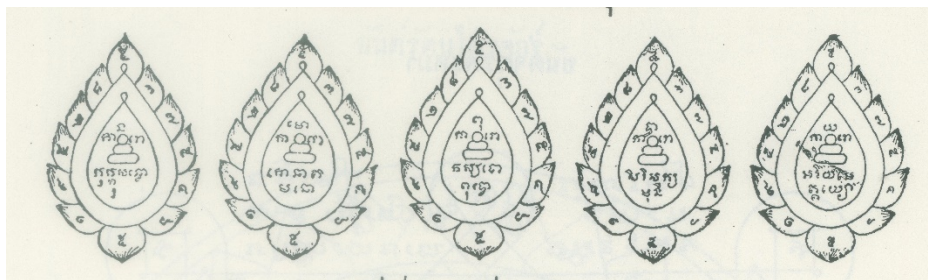
9. ตั้งเลขทวาทสมงคล (12) เอา 2 ลบ เอา 2 คูณ เอา 4 หาร ได้ผลลัพธ์ 5 เป็นเลขตัวที่ 9 แทนสัญลักษณ์ด้วยพระพรหม 5 องค์

10. ตั้งเลขทวาทสมงคล (12) เอา 4 ลบ เอา 4 หาร ได้ผลลัพธ์ 2 เป็นเลขตัวที่ 10 แทนสัญลักษณ์ด้วยพระราชา 2 องค์

11. ตั้งเลขทวาทสมงคล (12) เอา 2 ลบ เอา 3 คูณ เอา 2 บวก เอา 4 หาร ได้ผลลัพธ์ 8 เป็นเลขตัวที่ 11 แทนสัญลักษณ์ด้วยพระอรหันต์ 8 องค์

12. ตั้งเลขทวาทสมงคล (12) เอา 2 ลบ เอา 2 คูณ เอา 4 หาร ได้ผลลัพธ์ 5 เป็นเลขตัวที่ 12 แทนสัญลักษณ์ด้วยพระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์ที่อุบัติในภพกับนี้

เมื่อทำขั้นตอนนี้สำเร็จจะได้เลขอัตราทวาทสมงคลหรือในคัมภีร์เลขยันต์โบราณของไทย เรียกว่า “เลขตรีนิสิงเห” ตามลำดับ ดังนี้ 3 7 5 4 6 5 1 9 5 2 8 5 จะเห็นได้ว่ามีการใช้ตัวเลขทั้ง 12 ตัวนี้อย่างแพร่หลายในระบบเลขยันต์ของชาวไทยโบราณ โดยตัวเลขเหล่านี้มักปรากฏในยันต์ต่าง ๆ เช่น ยันต์ปทุมจักร 5 ดวง ที่ตัวเลขชุดนี้ปรากฏเป็นกลีบบัวอยู่รอบองค์พระแต่ละองค์ ดังนั้นการที่จะสามารถเข้าใจที่มาของตัวเลขชุดดังกล่าวซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญในยันต์โบราณหลายยันต์ ตลอดจนตัวเลขต่าง ๆ ที่ใช้ในคัมภีร์เวชศาสตร์โบราณของไทย ล้วนอาศัยพื้นฐานความเข้าใจมาจากคัมภีร์เล่มนี้



รูปที่ 4 รูปยันต์ปทุมจักร 5 ดวง (Thep Sarikkhabut 1958, 294)

5. การแทนความหมายอัตรเลขทวาทสมงคลในคัมภีร์ตรีนิสิงเห

เนื้อหาสำคัญในคัมภีร์ตรีนิสิงเห ดังที่แสดงให้เห็นแล้วข้างต้น นอกจากอัตรเลขแล้วยังมีเรื่องการแทนตัวเลขด้วยพระนามของพระพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก ตลอดจนชื่อเทพเจ้าต่าง ๆ คัมภีร์ตรีนิสิงเหมีส่วนที่อธิบายเกี่ยวกับความหมายของเลขอัตราทวาทสมงคลไว้ ดังนี้

ตรีนิสิงเห เป็นสิ่งสามตัวคือ ธรรมาสีห์อันเป็นโพธิสัตว์เจ้าตัวหนึ่ง กาฬราชสีห์ตัวหนึ่ง ปันฑูรราชสีห์ตัวหนึ่ง สัตตนาเคเป็นช้างทั้งเจ็ดคือ พญาฉันทันต์ตัวหนึ่ง ช้างป่าเลไลยก์ตัวหนึ่ง ช้างไอยราพรตตัวหนึ่ง ช้างศิริเมฆตัวหนึ่ง ช้างศิริวันตัวหนึ่ง ช้างราชหัตถ์ตัวหนึ่ง ช้างปัจฉิมยาเคนทร์ตัวหนึ่ง เป็นสัตตนาเคทั้ง 7 ปญฺจเพชฌณฺณเมวคือ พระเพ็ชฌณฺหนึ่ง พระเพทยาธรรหนึ่ง พระพฤษภสดีหนึ่ง พระอิศวร

องค์หนึ่ง พระอุมาภควดีองค์หนึ่ง พระนารายณ์องค์หนึ่งเป็น 5 องค์แล จตุเทวาคือจตุโลกบาลทั้ง 4 ท้าวธรรมาหาราชองค์หนึ่ง ท้าววิรุฬหกองค์หนึ่ง ท้าววิรูปักษ์องค์หนึ่ง ท้าวกุเวรองค์หนึ่ง เป็น 4 องค์แล ฌัฏฐราชาคือพระยาทั้ง 6 ท้าวอง-ปาลราชองค์หนึ่ง ท้าวมหากบิลราชองค์หนึ่ง ท้าวมนิลราชองค์หนึ่ง ท้าวทศราชองค์หนึ่ง ท้าวยม*ราชองค์หนึ่ง ท้าวสามลราชองค์หนึ่ง เป็น 6 องค์ ปัญจอินทธานเมวจ พระอินทร์ทั้ง 5 คือ สมเด็จพระอินทร์องค์หนึ่ง พระศุภองค์หนึ่ง พระยมราชองค์หนึ่ง พระจิตภาคองค์หนึ่ง พระอินทร์องค์หนึ่ง เป็น 5 องค์ เอกยักขา คือ พระยามาราชิดราชองค์หนึ่ง นวเทวา เทวดาทั้ง 9 พระองค์ คือ พระอาทิตย์องค์หนึ่ง พระจันทร์องค์หนึ่ง พระอังคารองค์หนึ่ง พระพุธองค์หนึ่ง พระพฤหัสบดีองค์หนึ่ง พระศุกร์องค์หนึ่ง พระเสาร์องค์หนึ่ง พระราหูองค์หนึ่ง พระเกตุองค์หนึ่ง เป็นเทวดา 9 พระองค์แล ปัญจพรหมาสหปติ พรหมทั้ง 5 คือ ท้าวสหปติพรหมองค์หนึ่ง ท้าวประจิตเรเทพพรหมองค์หนึ่ง ท้าวพรหมสีหองค์หนึ่ง ท้าววัตตโคตมพรหมสีหุองค์หนึ่ง ท้าวเทวพรหมภควดีองค์หนึ่ง เป็น 5 องค์ ทเวราชา พระยาทั้งสอง คือพระรามเทพองค์หนึ่ง ท้าววิมลเสนาองค์หนึ่ง เป็น 2 องค์แล อัฐอรหันตา พระอรหันต์ทั้ง 8 คือ พระสังกิสสามเณรองค์หนึ่ง พระโมคคัลลานะองค์หนึ่ง พระสารีบุตรองค์หนึ่ง พระกัสสปะเถระองค์หนึ่ง พระสามสามเณรองค์หนึ่ง พระนาคเสนองค์หนึ่ง พระโรฆณานเถระองค์หนึ่ง พระองคุลิมาลองค์หนึ่ง เป็น 8 องค์ แลปัญจะพุทธา นะมามีทั้ง คือพระพุทเจ้าทั้ง 5 พระองค์ คือ พระกุกสันธะองค์หนึ่ง พระโกนาคมนะองค์หนึ่ง พระกัสสปะองค์หนึ่ง พระศากยมนีองค์หนึ่ง พระศรีอริยเมตไตรยองค์หนึ่ง เป็น 5 องค์แล (Tamra Trinisinghe Number15 n.d.,4)

การแทนความหมายของตัวเลขอัตราท้าวสมณคณนั้น จะเห็นได้ว่า มีการใช้รายชื่อเทพเจ้าทั้งที่มาจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งในอดีตเทพเจ้าเหล่านี้ได้รับความเคารพนับถือจากประชาชนร่วมกัน ไม่ได้มีการแบ่งแยกตามหลักการของศาสนาแต่อย่างใด ดังจะเห็นได้จากโบราณสถานหลายแห่งหรือแม้แต่วัดในปัจจุบันก็มีรูปเคารพของเทพเจ้าเหล่านี้อยู่ด้วยกัน แต่ที่น่าสนใจคือ เรื่องพระพุทเจ้า 5 พระองค์ เพราะมีการกล่าวถึงในคัมภีร์ลพพงทั้ง 5 เล่มและปรากฏในปกรณ์เลขยันต์ของไทยโบราณเนื่อง ๆ ดังมีคำอธิบายในคัมภีร์พระปถมังอันเป็นปฐมบทของคัมภีร์ลพพงและคัมภีร์เวทมนตร์ เมื่อมีการอ้างถึงคาถาพระเจ้า 5 พระองค์ที่ใด ก็ล้วนแต่อาศัยเค้าโครงจากคัมภีร์ปถมังทั้งสิ้น

เนื้อความในคัมภีร์ปถมังกล่าวย้อนไปถึงกำเนิดโลกไว้ดังนี้ เมื่อโลกถือกำเนิดในครั้งแรกนั้น เต็มไปด้วยน้ำ ครั้นนั้น ท้าวสหัมบดีพรหม (บางแห่งเรียกท้าวสหปติ) ได้เสด็จญาณมาสู่โลกอันว่างเปล่าซึ่งขณะนั้นกำลังจะจวดยืนมาเป็นแผ่นดิน มองเห็นดอกบัว 5 ดอก ปรากฏขึ้นมาท่ามกลางระลอกน้ำ และเห็นรูป นะปถมังพิณรุ ปรากฏอยู่ที่พื้นระลอกน้ำประดุจว่าเป็นรากเหง้าของดอกบัวทั้ง 5 ดอกนั้น ซึ่งแต่ละดอกมีอักษระประจำดอกละ 1 คำ คือ นะ โม พุท ธา ยะ ท้าวสหัมบดีจึงได้ตั้งชื่อกับนี้ว่า ภัทรกัป อันหมายถึง กัปแห่งความเจริญรุ่งเรือง ด้วยว่าจะมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จมาอุบัติถึง 5 พระองค์ หลังจากนั้นจึงทรงเอาหญาคาทั้งลงมาบังเกิดเป็นแผ่นดินขึ้นมา สรรพชีวิตเริ่มวิวัฒนาการมาตั้งแต่บัดนั้น ซึ่งนับว่ามีพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามากที่สุดใน จัณฐกัป เรียกว่า “ภัทรกัป” แปลว่า กัปที่มีความเจริญรุ่งเรือง ดังมีพุทธวจนะที่ตรัสว่า

ในภัทรกัปนี้มีพระพุทเจ้า 3 พระองค์ คือ พระกุกสันธะ พระโกนาคมนะ และพระกัสสปะ บัดนี้เราเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและจักมีพระเมตไตรยสัมพุทธเจ้า แม้พระพุทเจ้า 5 พระองค์นี้ก็เป็นนักปราชญ์ อนุเคราะห์โลก (Ministry of Education 1987, 536)

นอกจากแนวคิดบุคคลาธิษฐานจะเห็นว่าคัมภีร์ไตรปิฎกซึ่งมีเลขอัตราบาทสมทมนั้นกล่าวอธิบายในรูปแบบธรรมาธิษฐาน การที่เลขบาทสมทมนั้นแสดงนัยยะของสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพญาคชสีห์ เทวดา พระราชาตลอดจนถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้า วิธีการนี้เสมือนการใช้อัตราเลขแทนสิ่งที่มีมนุษย์เชื่อว่ามีคุณค่าดีเลิศซึ่งไม่ต่างจากอารยธรรมในส่วนอื่น ๆ ของโลกที่ใช้ตัวเลขเหล่านี้เป็นเครื่องสมมติแทนเทพเจ้าที่พวกเขาเคารพ

ฉวชฺชราชา พระยาทั้ง 6 ได้แก่ อักษร 6 ตัวนี้ จ ต ย ต น ป จ เทียบได้ดังนี้ จ คือ จาตุมหาราชิกา ต คือ ดาวติงสา (ดาวติงส์) ย คือ ยามา ต คือ ตูสิตา (ตุสิต) น คือ นิมมานรติ ป คือ ปรมนิมิตวสวัตติ กามาพจรสวรรค์ทั้ง 6 ตามคติพุทธศาสนา ปญจอินทธานเมว จ เทียบได้ดังนี้ ร เว ส ล วิ ได้แก่ ขันธทั้ง 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เอกยกขา เทียบได้กับ

อุ (อุตตมธรรม) พระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นวทเวา เทียบได้กับนวหรคุณ คือ พระคุณอันประเสริฐของพระพุทธเจ้าทั้ง 9 คือ อ ส วิ สุ โล ปุ ส พุ ภ อ ดัดเอาเฉพาะพยางค์หน้า ซึ่งมีที่มานี้ดังนี้

- 1) อรหิ เป็นพระอรหันต์
- 2) สมมาสมพุทโธ เป็นผู้ตรัสรู้โดยชอบ
- 3) วิชชาจรรณสมุปนโน ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ
- 4) สุคโต แปลว่า เสด็จไปแล้วด้วยดี
- 5) โลกวิทู เป็นผู้รู้แจ้งโลก
- 6) อนุตตโร ปุริสทมมสารถิ เป็นสารถิฝึกคนที่ฝึกได้ไม่มีใครยิ่งกว่า
- 7) สตถา เทวมนุสสานิ เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
- 8) พุทโธ เป็นผู้ตื่นและเบิกบานแล้ว
- 9) ภควา เป็นผู้มีโชค (Phrathampidok 2004, 160)

ปญจพรมมาสหปติ ท้าวสหบดีพรหมทั้ง 5 คือ สีล 5 ในข้อนี้ใช้คำอธิบายซ้ำกับพระวิฆณุกรรมทั้ง 5 ทเววราชา เทียบได้กับ น ร คือนามธรรมกับรูปธรรม รูปธรรมหรือรูปขันธ์ ได้แก่ ส่วนประกอบของร่างกาย รวมทั้งพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดจากร่างกาย นามธรรมหรือนามขันธ์ แบ่งตามหน้าที่ดังนี้ เวทนา ได้แก่ ความรู้สึกสุข ทุกข์หรือเฉย ๆ อันเกิดจากผัสสะ สัญญา ได้แก่ ความจำได้หมายรู้ในอาการและลักษณะต่าง ๆ สังขาร ได้แก่ การปรุงแต่ง ในที่นี้หมายถึงองค์ประกอบหรือคุณสมบัติของจิตที่ปรุงแต่งจิตให้เป็น กุศล อกุศล และอัปายากฤต วิญญาน ได้แก่ ความรู้ในอารมณ์ที่กระทบกันระหว่างอายตนะภายนอกและภายใน ทั้งนามและรูปอิงอาศัยกัน เป็นปัจจัยแก่สฬายตนะในหลักปฏิจสุมุปาบท อฏฐอรหนตา ได้แก่ ปา อ มุ สุ วิ มา อุ ที่ย่อมาจากพยางค์ต้นของอุโบสถศีล (อุโบสถศีลหรือศีล 8) ปาณาติปาตา เวรมณี, อทินนา ทานา เวรมณี, อพรหมจริยา เวรมณี, มุสาวาทา เวรมณี, สุราเมรยมชฺชปมาทญฺญานา เวรมณี, วิกาลโภชนา เวรมณี, นจจคิตวาทิตวิสุททสฺสนา มาลาคนวิเลปนธารณมณฺฑปนวิสุททญฺญานา อุจฺจาสนนมหาสนา เวรมณี ปญจพุธา พระพุทธเจ้า 5 พระองค์ ได้แก่ นโมพุทฺธาย ซึ่งในส่วนนี้ยังคงเป็นบุคคลาธิษฐาน หากมองอีกแง่หนึ่ง พระพุทธเจ้า 5 พระองค์อาจแสดงออกซึ่งการบรรลุธรรมโดยสมบูรณ์เมื่อพิจารณาคาถาณมัสการพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ปถมัง

นรานุทิตี เทว	นรเทเวหิ ปุชิต
นรานุ กามปเกหิ	นนามิ ลุคต ชิน

(ข้าพเจ้า) ขอน้อมไหว้พระสุคตชินเจ้าของมนุษย์ทั้งหลาย เป็นเทพผู้เกื้อกูลแก่มนุษย์และอมนุษย์อันยังมีเปลือกตม (คือราคะ) ผู้ที่อันเทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว

โมหมาณ ปรีชิน	โมหมตต ปกาลิต
โมหสพพญุตตญาณ	โมหิติน นามมิต

(ข้าพเจ้า) ขอนอบไหว้พระผู้ชนะความลุ่มหลงทงตน เป็นผู้รู้โดยรอบชนะความมัวเมา (อัน) ถูกประกาศแล้ว

พุทโธ พุทธาน พุทต	พุทฺธยจ พุทฺธภาลิต
พุทฺธต สมบุปฺตโต	พุทฺธโชต นามมิต

(ข้าพเจ้า) ขอน้อมไหว้พระพุทธเจ้าผู้โชติช่วง ผู้บรรลุพ้นแล้วด้วยพระธรรม ผู้รู้บรรลุถึงความเป็นพระพุทธเจ้า ถึงพร้อมแล้วซึ่งความเป็นพระพุทธเจ้า และได้ประกาศแล้ว (ซึ่งความเป็นพระพุทธเจ้า)

ธาดานั สฬพธมมานั

ธาดุฎตุ ปกาลัตุ

ธาดานั สคคณฬพานั

ธาดุฎตุ นมานัหั

(ข้าพเจ้า) ขอนอบน้อมพระพุทเจ้าผู้ทรงไวซึ่งธาดุของธรรมทังปวง ปรกษธรรมทังปวง อันหยังลงซึ่งพระนฬพาน

ยทขนตล สวฬธาน

ยทธมมา สปณณาน

ยทสงฆา อนุปุตโต

ยทตณณั นมานัหั (Patamung, Number 30)

(ข้าพเจ้า) ขอนอบน้อมพระพุทเจ้า ผู้ปรกษธรรมทังปวง ธรรมของผูโตะปรกษด้วยปณณา พระสงฆสาวกของ พระองคโตะเป็นผู้ข้ามพ้นไปแลว (ซึ่งวฏฐสงสาร)

จากคานมัสการนั จะเห็นได้วว่า ไมม่การเจาจงนมัสการที่พระนามพระพุทเจ้าแต่ละพระองค แต่เป็นการน้อมระลึกถึง องคคุณของพระสมมาสมพุทเจ้าทุกพระองค ดงนันพุทเจ้า 5 พระองคอาจแสดงทังบุคคลาธึชฐานและธรรมาธึชฐานกัม่ ความเป็นไปได้

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นแนวคด การเปลยนบุคคลาธึชฐานให้เป็นธรรมาธึชฐาน โดยใช้หลักศึลธรรมท่าง ๆ ที่มาจาก พุทศาสนา ในนัชนัม่ม่การนำเอาคาสอนของศาสนาพราหมณ-ฮนดุมมาเจอปน อักทังม่การอธบายธัธธรรมที่ลักซัง เช่น เร่อง ธาดุและขันธ แสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธคัมภีรตริณลึงเหตองเป็นคณหรือกลุ่มคณที่ม่ความรู้พุทศาสนาดี จังสามารถใช้หวมดหมุ ธัธธรรมท่าง ๆ แทนค่าตัวเลข ซึ่งขันตันใช้พระนามของพระพุทเจ้า พระอรหันตสาวก เทพเจ้าที่มีที่มาจากทังศาสนาพุทและ ศาสนาพราหมณ-ฮนดูลในการแทนค่าเจิงบุคคล ในขันตอมากลัปเปลยนเป็นการแทนค่าเจิงนามธรรมหรือธรรมาธึชฐานได้อย่าง มัณยยะสำคัญ สามารถแสดงความเชอมโยงของปรมัตถธรรมที่ลักซังได้

สวณการถอดเอาพยางคคัณคามาใช้ ในกลุ่มผู้ศึษาวิชาเลขยันตเรียกว่า “หวัใจ” เป็นอักลึงหนึ่ที่ผู้ศึษาวิชาเลขยันต ต้องเรยนรู้ การใช้พยางคคัณคานัได้อธบายไว้ในคัมภีรวัชสารลึงคหะ ใน อาทลึงเกด

อาทยภขรว

พนธจุเจโก กवलลโร

ยคถ ต อาทลึงเกด

वलญญะย พนธवलญญา

กวีผู้ย่องใหญ่ฉลาดในพนธะ แสดงอักขระหนตันเท่านั้น ในพนธะใด พนธะนั้นท่านผู้รู้พนธะพึงทราบ

ว่า ชื่อ อาทลึงเกด ลึงเกดอักขระหนตัน (Phra Rattanapanyathera 2013, 4)

อย่างร็กัตาม อัธราทวาทสมงคลในคัมภีรตริณลึงเหสามารถนำไปใช้ได้หลายรูลแบบ เลขชุดนัยังปรากฏในยันต โดยทัวไป โดยใส่ไว้ในตารางบ่าง ล้อมไว้ตามมุขของยันตบ่าง หรือเชยนไว้ในองคพระบ่าง การเชยนอาจเชยนเรียงอันดบักัน หรือเชยนสลับที่กัน อย่างร็กัตาม ในคัมภีรตริณลึงเหม่การนำอัธราทวาทสมงคลไป คณ หาร เพื่อสร้างอัธราเลขชุดอื่ ๆ ที่ สามารถใช้ทำเป็นยันตรูลแบบท่าง ๆ ได้ เช่น ท่านให้ตั้งตริณลึงเห (ทวาทสมงคล) ลง เอา 3 คณ 3 หาร จากนั้นนำมาหารด้วย 5 ซึ่งเป็นวฬธการแบบโบราณจะได้ผลลัธเป็น 7 5 0 9 3 0 3 9 0 5 7 จากนั้นให้นำเอาศูนยทังสามตัวมาทำเป็นองคพระ ดงที่ กล่าวไว้ในคัมภีรตริณลึงเห ว่า “จิงให้นำศูนยทังสามนัมาทำเป็นองคพระ ศูนยหน้าเป็นพระเศียร ศูนยกลางเป็นองค ศูนยท้าย เป็นพระบาท...” (Phra Samu-chuai 1938, 1)

วฬธการคณ หารดงกล่าววนอกจากจะนำมาทำยันตองคพระได้แลว ยังแสดงให้เห็นแนวคดสำคัญของพระพุทศาสนาที่ว่า ลักษณะอันเป็นปรมัตถ์ของพระสมมาสมพุทเจ้านัน เกดขันจากพระธรรมกาย คโตะ สุนดาซึ่งแทนด้วยเลข 0 ถโตะเป็นความฉลาด

ในอุบาย ใช้ค่าของเลข 0 เทียบเคียงภาวะสูญตาที่อธิบายยากให้สามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น แนวคิดที่ว่าธรรมกาย คือ กายธรรม อันปราศจากอาสวกิเลส กล่าวคือสูญจากกิเลส มีกล่าวไว้ใน อรรถกถาสังฆาวิสูตร ดังนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะว่าภิกษุนั้นไม่เห็นธรรม เมื่อไม่เห็นธรรม ก็ไม่เห็นเราตถาคต ในคำว่า ธรรม นปสสตี นั้น มีอธิบายว่า โลกุตระธรรม 9 อย่าง ชื่อว่า ธรรม ก็เธอไม่อาจจะเห็นโลกุตระธรรมนั้นได้ ด้วยจิตที่ถูกอกิเลสเป็นต้นประทุษร้าย เพราะไม่เห็นธรรมนั้น เธอจึงชื่อว่า ไม่เห็นธรรมกาย (Maha Makutrachawitthayalai 1982, 582)

สูญตามีความหมายเชื่อมโยงไปถึงพระนิพพานด้วย ดังนั้นเลข 0 ในคัมภีร์ไตรปิฎกจึงมีบทบาทสำคัญในการเทียบเคียงสภาวะของนิพพาน ดังที่ทราบกันพุทธศาสนาบางนิกายถือว่าสูญตาเป็นไพบูลย์ของพระนิพพาน สูญตาหรือความว่าง มีอธิบายไว้ในนิพพานปรมัตถ์ สูญตนิพพาน หมายถึง ภาวะของนิพพานนั้นสูญสิ้นจากกิเลส และอุปาทานชั้น 5 ไม่มีสิ่งใดเหลืออยู่ ดังนั้นนิพพานเป็นธรรมที่พ้นจากความเป็นขันธ เรียกว่า ขันธวิมุต อีกทั้งนิพพานยังเป็นธรรมที่พ้นจากความเป็นกาล เรียกว่า กาลวิมุต (Wannasit n.d.-a, 113-119) สภาพว่างที่อธิบายมานี้ถือว่าน่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะในสภาพว่างนั้นขันธทั้งหลายได้ดับลง คำว่าขันธมิได้กินความหมายเพียงแต่สิ่งที่มีชีวิต รูปขันธ ทุกอย่างซึ่งไม่ใช่สภาพรู้ทั้งหมด เสียงก็เป็นรูป กลิ่นก็เป็นรูป กล่าวคือ มหาภูตรูป 4 และรูปที่อาศัยมหาภูตรูป 4 เรียกว่ารูป ที่กล่าวว่ารูปดับลงและกาล (เวลา) ดับลงในความว่าง แสดงให้เห็นนิมิตต์เกี่ยวกับความว่างในทางพุทธศาสนาซึ่งเรียกว่าสูญตา การที่คัมภีร์ไตรปิฎกใช้อธิบายความว่างเป็นรูปสัญลักษณ์ เป็นรูปเลข 0 สามตัว จากนั้นนำเอาเลข 0 ทั้งสามมาสร้างเป็นองค์พระ แสดงให้เห็นว่าผู้ที่แต่งคัมภีร์นี้ใช้กลไกทางคณิตศาสตร์มาอธิบายหลักพุทธปรัชญา ถือเป็นวิธีการที่น่าสนใจอย่างยิ่ง อนึ่งความเข้าใจเรื่องเลขศูนย์เกิดขึ้นในหมู่นักปรัชญา โดยเฉพาะปรัชญาอินเดียก่อนที่จะถูกนำไปประยุกต์ใช้ในทางคณิตศาสตร์

ตามการนิยามค่าของเลขศูนย์นั้นเกิดขึ้นจากพราหมณ์คุปตะมีปัญหาเกี่ยวกับการหารเลขศูนย์ เขาสามารถบอกได้ว่า 0 คูณกับจำนวน n ใด ๆ จะได้ผลลัพธ์เป็นศูนย์ แต่เมื่อเป็นการหาร ถ้า 0 เป็นตัวตั้งก็จะได้ผลลัพธ์เป็น เศษ $0/n$ หรือเท่ากับ 0 และเมื่อ 0 เป็นตัวหารก็จะได้ผลลัพธ์เป็น $n/0$ โดย 0 หารด้วย 0 มีค่าเท่ากับ 0 ต่อมา มหาวิระ นักคณิตศาสตร์ชาตินี้เลยก็เลยจึงปรับปรุงนิยามของพราหมณ์คุปตะเสียใหม่เป็น “จำนวนใด ๆ คูณกับ 0 ได้ผลลัพธ์เป็น 0 และจะมีค่าเท่าเดิมถ้าหักออกด้วย 0” แต่เขาก็กังวลพลาตเมื่อนิยามว่า “จำนวนใด ๆ หารด้วย 0 จะมีค่าเท่าเดิม” ภาสกรนิยามการหารด้วย 0 ใหม่ว่า “จำนวนที่หารด้วย 0 จะมีค่าเป็นสัดส่วนโดยตัวส่วนเป็น 0 เศษส่วนนี้เรียกว่าจำนวนอนันต์ ซึ่งเป็นปริมาณที่มีตัวส่วนเป็น 0 และไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ไม่ว่าจะมีการบวกเพิ่มหรือหักออกมากเท่าใดก็ตาม เช่นเดียวกับจะไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับเทพเจ้าเมื่อโลกได้ถือกำเนิดหรือสลายไป หรือสรรพสิ่งที่ได้มอบให้ (กับ) หรือออกมา (จากพระเจ้า)” แต่ก็ยังไม่สมบูรณ์อยู่ดี เพราะเขายังไม่สามารถมองทะลุไปจนถึงความจริงที่ว่า จำนวนใด ๆ ไม่สามารถหารด้วย 0 ได้ (Bag 1979, 103-110)

การที่ชาวอินเดียรู้จักกับเลข 0 ได้ลึกซึ้ง ส่วนหนึ่งมาจากความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพุทธศาสนา ซึ่งทั้งสองศาสนาต่างพูดถึงความว่าง นอกจากนี้ ชาวอินเดียยังเป็นอารยธรรมแรก ๆ ที่มีการใช้จำนวนที่ตามหลังด้วยเลข 0 หลายหลักด้วย เช่น มีเทพเจ้า 330 ล้านองค์ หรือในหนังสือรามายณะซึ่งพูดถึงกองทหารจำนวนหนึ่งที่ตามด้วย 0 ถึง 62 ตัว หรือแม้แต่ความเชื่อเรื่องภัยพิบัติที่กินเวลายาวนานถึง 432,000 ปี จำนวนเหล่านี้จะบันทึกไม่ได้เลยถ้าไม่มีเลข 0

มโนทัศน์อันเกี่ยวกับ 0 ในคัมภีร์เลขยันต์ไทยมีกล่าวไว้ในคัมภีร์ไตรปิฎก ดังนั้นหากไม่ได้ศึกษาอย่างถ่องแท้ อาจทำให้เข้าใจว่าวงกลมสามวงที่นำมาเรียงต่อเป็นองค์พระ ที่ปรากฏในยันต์โบราณของไทยนั้นไม่ได้มีความหมายอะไรมากกว่าลักษณะของอักขรภาพ ดังที่กล่าวไว้ใน ก่อนจะถึงพระเครื่อง : ปริมาตรคติในขุนช้างขุนแผน ว่า “วงกลมหรือวงรีที่เป็นสัญลักษณ์หมายถึง พระพุทธเจ้า” (Baker and Phasuk 2015, 203) แต่เมื่อวิเคราะห์แนวคิดการคูณหารแล้วนำเอาเลข 0 มาเรียงต่อ

กันเป็นองค์พระ แสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์คัมภีร์ใช้ค่าทางคณิตศาสตร์ของ 0 เพื่ออธิบายลักษณะปรมาณูของสัญลักษณ์แทนรูปพระพุทธเจ้า โดยอุปมาลักษณะอันเป็นปรมาณูว่า เกิดขึ้นจากสุญญตาตามทีอธิบายไปแล้ว

อย่างไรก็ตามการที่คัมภีร์ตรีนิสิงเหยังมีการเชื่อมโยงเรื่องตัวเลขต่าง ๆ โดยใช้หลักธรรมาธิษฐานอธิบายตัวเลขเหล่านั้นให้สอดคล้องกับคำสอนในพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักคำสอนที่ลึกซึ้ง เช่น ไตรลักษณ์ ชั้น 5 รูปนาม ก็ได้หมายความว่าคัมภีร์นี้เกิดจากความคิดแบบพุทธศาสนาแล้ว ๆ หรือมีจุดมุ่งหมายให้ผู้ศึกษาคัมภีร์ตรีนิสิงเหสามารถเห็นสภาวะธรรมตามความเป็นจริงได้ เพราะว่าเมื่อพิจารณาส่วนอื่น ๆ ของเนื้อหาในคัมภีร์จะเห็นได้ว่า เนื้อหาในคัมภีร์ยังมีการเกี่ยวข้องกับความต้องการในการใช้ชีวิตทางโลกอยู่มาก ไม่ว่าจะเป็นความแคล้วคลาดปลอดภัยหรือเป็นที่เมตตาแก่ชนทั้งหลาย ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าผู้ที่รจนาคัมภีร์เล่มนี้หวังใช้กุศโลบายเรื่องความศักดิ์สิทธิ์และการอำนวยการในสิ่งที่ผู้คนโดยทั่วไปปรารถนาเข้ามาชักนำผู้คนให้ใกล้ชิดกับพุทธศาสนา โดยใช้วิธีการสรุปความหลักคำสอนสำคัญของพุทธศาสนาบางประการอธิบายผ่านตัวเลข กระบวนการทางคณิตศาสตร์และสัญลักษณ์ต่าง ๆ

6. สรุป

ตัวเลขที่ปรากฏในยันต์ไทยโบราณส่วนใหญ่มีที่มาจากตัวเลขในยันต์จตุโร ยันต์ตรีนิสิงเหและยันต์โสฬสมงคลที่มีในคัมภีร์ตรีนิสิงเห ยันต์ทั้ง 3 แบบมีแนวคิดพื้นฐานจากจัตุรัสกลแบบ 3x3 และ 4x4 ซึ่งเป็นแนวคิดคณิตศาสตร์ เนื่องจากต้องอาศัยค่าคงตัวกลจึงสามารถสร้างรูปแบบยันต์ดังกล่าวได้ ไม่เพียงเท่านั้น ผู้รจนาคัมภีร์ตรีนิสิงเหยังแทนค่าเลขต่าง ๆ ด้วยพระนามพระพุทธเจ้า นามพระอรหันต์ตลอดจนเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและศาสนาพุทธ และเปลี่ยนเป็นธรรมาธิษฐานโดยการใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาเพื่ออธิบายเลขเหล่านั้น ในเบื้องต้น ตัวเลขพื้นฐานแทนค่าดวงดาวอัฐเคราะห์ในระบบสุริยะ ด้วยความคิดที่ว่า สิ่งมีชีวิตทั้งหลายดำเนินไปภายใต้วัฏฏะของดวงดาว ที่ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนไม่จบสิ้น ตัวเลขเหล่านี้จึงได้รับความนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์ จากนั้นมีการใช้กลไกทางคณิตศาสตร์กับตัวเลขพื้นฐานดังกล่าว สร้างลำดับความสัมพันธ์ของผลลัพธ์ เพื่อนำไปใช้ประกอบในยันต์รูปแบบต่าง ๆ ดังเช่นที่ปรากฏในยันต์ ชื่อ “องค์พระจินตามณี” ที่ประกอบด้วยเลข 3 คู่หนึ่ง เลข 7 คู่หนึ่ง เลข 9 คู่หนึ่ง อยู่ในองค์พระ ที่สร้างจาก 0 สามตัวซ้อนกัน ซึ่งเป็นการถอดผลหารของอัตราทวาทสมงคล ที่หารด้วย 5 นับได้ว่าตัวเลขเหล่านี้มีนัยเชิงคณิตศาสตร์และสัญลักษณ์เชิงศาสนาที่สมควรได้รับการอนุรักษ์องค์ความรู้ไว้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- Baker, Chris and Phasuk Phongpaichit เบเคอร์, คริส และผาสุก พงษ์ไพจิตร. 2015 Kon cha tueng Phra Khrueng: Param Para Khati nai Khun Chang Khun Phaen ก่อนจะถึงพระเครื่อง: ปรัมปราคติในขุนช้างขุนแผน [Before the Amulet: Lore in Khun Chang Khun Phaen]. Translated by Arthit Chiamrattanyu อาทิตย์ เจียมรัตติญญ. In *Chao Pho Prawatisat Chom Khamang Wet: Ruam Botkwam Puea Pen Khat nai Okad Khrob Rob 60 Pi Chalong Suntharawanit* เจ้าพ่อ ประวัติศาสตร์ จอมขมังเวทย์: รวมบทความเพื่อเป็นเกียรติใน

- โอกาสครบรอบ 60 ปี ฉลอง สุนทรวาณิชย์ [Compilation of Articles on Thai History: Volume Brought out to Commemorate the Sixtieth Birthday of Chalong Suntharawanit, a Thai historian], Thanapol Limapichat, and Suwimol Rungcharoen, eds., 183-203. Bangkok: Siam Parithas.
- De La Loubère, Simon เดอ ลาลูแบร์, ซีมอน. 2014. *Chod Mai Het La Loubère: Racha Anachak Siam* จดหมายเหตุ ลาลูแบร์: ราชอาณาจักรสยาม [A New Historical Relation of the Kingdom of Siam]. Translated by San T. Komonlabut สันต์ ท. โกมลบุตร. Nonthaburi: Sri Panya.
- Khampi Patthamang Lekti 30 คัมภีร์ปถมัง เลขที่ 30 [Patthamang treatise]. (n.d.). Bangkok: National Library of Thailand.
- Kuanchue Saetang กวนจือ แซ่ตั้ง. 1998. *Lak lae Treusadi Huang Shui* หลักและทฤษฎีฮวงจุ้ย [Principle and Theory of Feng Shui] Translated by Kraison Thanesrungsrot ไกรสร ธเนศรุ่งโรจน์. Bangkok: Chatupak.
- Maha Makutrachawitthayalai. Kamakarn Kong Tamra. มหามกุฏราชวิทยาลัย. กรรมการกองตำรา. 1982. *Phra Sut lae Attha Khata* พระสูตรและอรรถกถา [Phra Sutta and Atthakatha]. Bangkok: Maha Makutrachawitthayalai.
- Maha Makutrachawitthayalai. Kamakan Kong Tamra. มหามกุฏราชวิทยาลัย. กรรมการกองตำรา. 1982. *Phra Sut lae Attha Khata* พระสูตรและอรรถกถา [Phra Sutta and Atthakatha]. Bangkok: Maha Makutrachawitthayalai.
- Ministry of Education. Department of Religious Affairs. กระทรวงศึกษาธิการ. กรมการศาสนา. 1987. *Phra Tri Pidok Phasa Thai Chabab Sangkhayana nai Phra Boromrachupatham Phutthasakkarat 2530 Lem Thi 33* พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับสังคายนาในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช 2530 เล่มที่ 33 [Tripitaka Thai Language: Revising under Royal Patronage Edition, vol. 33]. Bangkok: Department of Religious Affairs.
- Phrathampidok พระธรรมปิฎก. 2004. *Photchananukrom Phutthasat* พจนานุกรมพุทธศาสน์ [Buddhist Dictionary]. Bangkok: S R Printing Mass Product.
- Rattanapanyathara, Phra รัตนปัญญาเถร, พระ. 2013. *Phra Kampi Wachirasaratthasangkhaha* พระคัมภีร์ Wachirasaratthasangkhaha [Phra Wachirasaratthasangkhaha]. Translated by Gp. Capt. Yam Prabhadtong นาวาอากาศเอก (พิเศษ) แย้ม ประพัฒน์ทอง. Bangkok: Wat Paknam and Disciple of Luang Phor Wat Paknam Society.
- Samu-chuai, Phra สมุห์เจื้อย, พระ. 1938. *Tamra Trinisinghe waduy Withitham Trinisinghe Penton* ตำราตรีนิงเห, ว่าด้วยวิธีทำตรีนิงเห เป็นต้น [Trinisinghe Treatise about How to Make Trinisinghe etc.]. [Unpublished Manuscript]. Saiyasat ไสยศาสตร์ [Superstition] (Number 454). National Library of Thailand, Bangkok.
- Saraprasoet, Phra สารประเสริฐ, พระ. 1995. *Lokathat* โลกาธาตุ [Lokathat]. Bangkok: The National Identity Office.
- Satchapirom, Phraya สัจจาภิรมย์, พระยา. 1954. *Thewa Kamnoed* เทวกำเนิด [Theogony]. Bangkok: Chamlongsilp.
- Tamra Trinisinghe waduy Withitham Trinisinghe chonthung waduy Ruang Ramakien Ton Phaya Phali Tong Sorn Narai* ตำราตรีนิงเห ว่าด้วยวิธีทำตรีนิงเหจนถึงว่าด้วยเรื่องรามเกียรติ์ ตอนพญาพาลีต้องสรนารายณ์ [Trinisinghe Treatise – from How to Make Trinisinghe to the Ramakien Story, Phali Thirat was Shot by

- Narai's Arrow]. (n.d.). [Black Khoi Manuscript]. Saiyasat ไสยศาสตร์ [Superstition] (Number 15). National Library of Thailand, Bangkok.
- Thep Sarikkhabut, เทพย์ สาริกบุตร. 1958. *Kampi Phra Wet Chattubap* คัมภีร์พระเวท จดุดถบรรพ. Bangkok: Utsahakankanpim.
- Thep Sarikkhabut, Bang Semsoemsuk, & Urakhin Wiriaburana เทพย์ สาริกบุตร, บาง เสมเสริมสุข, และอุระคินทร์ วิริยะบุรณะ. 1978. *Tamra Phrommachat* ตำราพรหมชาติ [Phromachat]. Bangkok: Look Sor Thammaphakdi.
- The Royal Institute ราชบัณฑิตยสถาน. 1999. *Photchananukrom Chabab Racha Bandittaya Sathan Por Sor 2542* พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 [Royal Institute Dictionary, 2542 B.E.]. Bangkok: Nanmi Book.
- Wannasit Waithayasewi วรณสิทธิ ไวทยะเสวี (Comp.). (n.d.-a). *Khu Mue Kan Sueksa Phra Apithammatthasangkhaha Paritchet Thi 6 Rupsangkhawiphak lae Nippan Paramut* คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมมัตถสังคหะ ปริเฉทที่ 6 รูปสังคหวิภาคและนิพพานปรมัตถ์ [A Handbook for Studying in Phra Aphithammatthasangkhaha Paritchet Thi 6 Rupsangkhawiphak and Nippan Paramut]. Bangkok: Thippaya Wisut.
- _____. (n.d.-b). *Khu Mue Kan Sueksa Phra Apithammatthasangkhaha Paritchet Thi 7 Samutchayasangkhawiphak* คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมมัตถสังคหะ ปริเฉทที่ 7 สมุจยสังคหวิภาค [A Handbook for Studying in Phra Aphithammatthasangkhaha Paritchet Thi 7 Samutchayasangkhawiphak]. Bangkok: Thippaya Wisut.

ภาษาต่างประเทศ

- Apte, Vaman Shivaram. 1998. *The Practical Sanskrit-English Dictionary*. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Bag, A.K. 1979. *Mathematics in Ancient and Medieval India*. Delhi: Chaukhambha Orientalia.